

دکتر میلاد قمی
دکترای تخصصی مشاوره

قطب‌نمای هویت

کلیدواژه‌ها: هویت، برنامه‌ریزی، نوسازی، استقلال فکر

شخصی در این جهان ارتباط دارد.» بنابراین چالش نوجوان ایرانی در عصر مدرن در میان انبوهی از تنوعات فرهنگی و مسائل مختلف دیگر برای هویت‌یابی، مسئله‌ای بدیهی است. یکی از مسائلی که امروزه بر مسئله هویت‌یابی نوجوانان سایه انداخته، «نوسازی» است. نوسازی با وجود فراهم کردن زمینه‌های رشد حوزه‌های حمل و نقل، ارتباطات، نظام اقتصادی و آموزشی، و ... چالش‌هایی را در مسیر هویت‌یابی و مسائل فرهنگی و اخلاقی ایجاد می‌کند. **سوکولوف** (۲۰۱۱) نوسازی را انتقال از الگوهای روابط اجتماعی، سیاسی و اقتصادی رایج به سمت مناسبات جایگزینی که هم متفاوت‌تر و هم کارآمدتر باشند، تعریف می‌کند. نوسازی ابعاد متفاوتی دارد، از جمله نوسازی در تعاملات اجتماعی؛ نوسازی در حوزه بهداشت و درمان؛ نوسازی در آموزش؛ نوسازی در خویشاوندی؛ نوسازی در حمل و نقل و ارتباطات؛ نوسازی در قشر بندی و طبقات اجتماعی؛ نوسازی در نظام اقتصادی؛ نوسازی در نظام ارزشی و اعتقادی افراد. اما نوسازی علاوه بر ابعاد متفاوت دارای ویژگی‌هایی نیز هست که نوجوانان را با چالش مواجه می‌کند. ویژگی‌های نوسازی شامل این موارد می‌شوند:

«هویت» از گذشته تاکنون یکی از کلیدی‌ترین مسائل جامعه بوده و هست. هویت نقشی حیاتی در زندگی بشر دارد. به‌عنوان قطب‌نمای عقلانی و اخلاقی، راهنمای انتخاب‌ها و اعمال فرد است و موجب تجانس و یکپارچگی آن‌ها می‌شود. هویت شخصی فرد را قادر می‌سازد برای زندگی خود برنامه‌ریزی کند و به آن جهت دهد. همچنین، این یقین را به او می‌دهد که زندگی او بازتابی از انتظارات دیگران و یا بازچینه فشارهای درونی و بیرونی است. **رولومی** در اهمیت هویت‌یابی و هویت شخصی می‌گوید: «تعمق در شکایت‌های مردم از نداشتن استقلال فکر و ناتوانی‌شان در تصمیم‌گیری برای حل مسائل و گرفتاری‌های خود نشان می‌دهد که مشکل اصلی و زیربنایی آنان نداشتن یک میل و یا نیاز مشخص است. آنان در توفان‌های بزرگ و کوچک زندگی خود را بی‌قدرت و چون کشتی بی‌لنگر دست‌خوش موج و توفان احساس می‌کنند. خویشتن را تهی و فاقد تکیه‌گاه درونی می‌بینند.» وی احساس هویت شخصی را احساسی مشخص و متمایز بودن از دیگران می‌داند و ادعا می‌کند: «وقتی بیماری‌های مختلف جسمانی و روانی انسان را از دیدگاه (خود) نفسانی او بررسی می‌کنیم، می‌بینیم به نوعی با مشکل یافتن جایگاه و هویت

۱. فردگرایی

فردگرایی از مهم‌ترین شاخصه‌های جوامع مدرن است. نوسازی نه تنها تغییرات ساختاری را در جوامع به وجود آورده، بلکه روابط بین ساختارهای اجتماعی و عوامل اجتماعی را نیز تغییر داده است. زمانی که نوسازی به سطح معینی می‌رسد، نقش کنترل‌گرانه عوامل اجتماعی کمتر می‌شود و فردیت‌گرایی افزایش پیدا می‌کند. لذا ساختارهای اجتماعی بازیگران اجتماع را وادار می‌کنند که از ساختارهای موجود رها شوند و آزادی بیشتری داشته باشند. در این شرایط افراد از تمامی قیدوبندها رها می‌شوند. شبکه حمایتی سنتی خود را از دست می‌دهند و مجبور می‌شوند به خود و سرنوشت شخصی‌شان که همراه با خطرپذیری، فرصت و تناقضات است، تکیه کنند. در نتیجه بسیاری از تصمیمات بر مبنای آزمون و خطا گرفته می‌شوند و در نتیجه به آمار آسیب‌های اجتماعی، طلاق و دیگر مشکلات جامعه افزوده می‌شود.

یکی از مسائلی که امروزه بر مسئله هویت یابی نوجوانان سایه انداخته، «نوسازی» است. نوسازی با وجود فراهم کردن زمینه‌های رشد حوزه‌های حمل و نقل، ارتباطات، نظام اقتصادی و آموزشی، و ... چالش‌هایی را در مسیر هویت‌یابی و مسائل فرهنگی و اخلاقی ایجاد می‌کند

۲. گسترده‌گی انتخاب

در جوامع سنتی تصمیمات هویت‌ساز از پیش تعیین شده و ثابت بودند و تمامی تغییراتی که باید رخ می‌دادند، در بافت شبکه خانواده و رسم و رسومات تعریف شده و سیستمی اتفاق می‌افتادند. اما در جامعه مدرن و در عصر نوسازی محدودیت‌ها برداشته شده‌اند و به افراد این فرصت داده شده است که بین گزینه‌های گسترده موجود خود، بدون اینکه حمایت و کمک چندانی دریافت کنند، دست به انتخاب بزنند. در نتیجه، علاوه بر رهایی از محدودیت‌ها، سبک زندگی کثرت‌گرا در دوره نوسازی، جریان‌های روشن‌فکری و ... بر گسترده‌گی این انتخاب‌ها افزوده و نوجوان امروزی را با سردرگمی مواجه کرده است.

۳. خطرپذیری

خطرپذیری یکی از ویژگی‌های نوسازی است. زیرا هیچ وجهی از فعالیت‌های ما از یک برنامه از پیش تعیین شده پیروی نمی‌کند. همه فعالیت‌های ما آماده هر تجربه نامشخصی است و همه نوع اتفاقی را برای خود پیش‌بینی می‌کنیم. بنابراین زندگی در این دوران، برای نوجوانان و افراد در هر سنی می‌تواند با بی‌اطمینانی و ناشناخته‌بودن همراه باشد. از آنجا که همه موارد براساس انتظار ما پیش نمی‌روند، ما باید برای مواجه شدن با هرگونه خطری آماده باشیم. این آمادگی با توجه به فردگرایی موجود در این دوره کار را برای نوجوانان سخت می‌کند. در این دوره افراد بدون توجه به موقعیت مکانی و فرهنگی، استانداردهای یکنساز می‌کنند که این عامل خود یک خطر جدی درون فرهنگی برای نوجوانان جامعه ایجاد می‌کند.

مجموع عوامل ذکر شده تأثیراتی بر هویت‌یابی افراد در حوزه ازدواج، انتخاب شغل و جهان‌بینی می‌گذارند و نوجوان امروزی در راه رسیدن به پاسخ سؤال‌های متعدد خود احساس سردرگمی و ناتوانی می‌کند؛ سؤال‌هایی از قبیل: «من کیستم؟ به کجا و کدام فرهنگ تعلق دارم؟ مسیر شغلی مناسب من کدام است؟ چگونه ازدواجی منجر به شکوفایی من می‌شود؟ و ...»

سؤال‌های مزبور بدون پاسخ می‌مانند یا با پاسخ‌های متنوع و متعدد مواجه می‌شوند که باعث می‌شود افراد زمان زیاد و طاقت‌فرسایی را صرف انتخاب پاسخ مناسب کنند. این عاملی است برای خستگی و انتخاب نامناسب در مسیر هویت‌یابی. در نتیجه فرد با سردرگمی ناچار می‌شود، مسیر طی شده را برگردد. بنابراین تغییر ساختارهای اجتماعی، اقتصادی، آموزشی، بهداشتی، فرهنگی و ... در عصر نوسازی باعث می‌شود، هویت‌یابی در دوره حاضر، امری سخت و همراه با چالش‌های جدی و نیازمند توجه بیشتر باشد.

منابع

۱. سلگی، محمد. (۱۳۸۹). سنجش ابعاد و مؤلفه‌های هویت فردی و اجتماعی و تأثیر آن‌ها بر انسجام هویت ملی دانشجویان دانشگاه‌های تهران، به منظور ارائه یک مدل روابط ساختاری. پایان‌نامه دکتری، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، گروه روان‌شناسی.
۲. شولتز، دی، و شولتز، سی. (۱۳۹۱). نظریه‌های شخصیت. ترجمه یحیی سیدمحمدی. تهران: ویرایش. (تاریخ انتشار به زبان اصلی ۲۰۰۵).
۳. می، رول. (۱۳۹۳). انسان در جست‌وجوی خوشبختی. ترجمه سیدمهدی ثریا. تهران: نشر دانژه چاپ چهارم.
4. Bosma, H.A. & Kummen, E.S. (2001). Determinants and mechanisms in ego identity development: A review and synthesis. *Development Review*, 21, 39-66.
5. Copesescu, S. (2011). Sepects of identity construction in the context of globalization, "Bulletin of the Transilvania university of Brasov, Series VII: Social sciences, Law, vol. 4(53), -No.2.